

PAVLA SEMERÁDOVÁ – ELIŠKA ŠEDIVÁ: CATALOGUS COLLECTIONIS OPERUM ARTIS MUSICAE DE MONASTERII SILOENSIS

LUKÁŠ M. VYTLAČIL

Premonstrátský klášter v Želivě je druhým nejstarším založením tohoto řádu řeholních kanovníků v Čechách, neboť byl zřízen pouhých pět let po strahovské kanonii v Praze v roce 1149. Jeho prvním opatem se stal Gotšalk, který přivedl první skupinu premonstrátů i na zmíněný Strahov. Želivský klášter je dnes znám především kvůli tomu, že komunistický režim v něm zřídil jeden ze sběrných táborů pro kněze a řeholníky při státních akcích proti církevním institucím v padesátých letech 20. století. Pro hudební historiky je však Želiv rovněž místem, odkud pochází zajímavá sbírka hudebnin, dnes uložená ve sbírkovém fondu Národního muzea – Českého muzea hudby.

I přesto, že historie kláštera sahá hluboko do středověku, památky hudební povahy pocházejí až z doby novověku. Důvodem bylo zrušení kláštera v době poděbradských válek a následná přestavba na hrad rodem Trčků z Lípy. Teprve v roce 1589 jej znovu získali strahovští premonstráti a k postupné obnově samostatného kláštera v Želivě došlo mezi lety 1623 až 1662. Teprve od 17. století se tedy znovu začal rozvíjet nový klášterní život i s kulturou, jíž je věnována recenzovaná kniha. Ta představuje výsledek skutečně dlouholetého badatelského úsilí a zájmu **Pavly Semerádové**, která publikaci připravila ve spolupráci s **Eliškou Šedivou** z Hudebního oddělení Národní knihovny.

Úvodní kapitoly stručně pojednávají o historii kláštera a zaměřují se především na hudební život této instituce. Je zde tedy popsán hudební provoz při liturgii v kostele Narození Panny Marie a v této souvislosti se také čtenář seznamuje s nejstaršími liturgickými rukopisy. Jedná se o soubor deseti liturgických knih, jež vznikly postupně mezi lety 1659 až 1749 a z nichž některé obsahují i zpívaný repertoár (viz s. 13). Většina z nich je uložena v Želivě, zbývající se nachází v Českém muzeu hudby a ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Dále se autorky zabývají hlavními církevními svátky kláštera, samotnou hudební sbírkou, významnějšími osobnostmi zdejšího hudebního života a různými typy produkcí, k nimž v prostorách kláštera docházelo. Mezi zmíněnými osobnost-

mi nacházíme jak duchovní řádu, tak příležitostně i laiky. Patrně nejznámější postavou je osobnost hudebního skladatele Josefa Leopolda Václava Dukáta (1684–1717), jenž sem přišel krátce před svou smrtí v roce 1716. Dukát je znám především jako autor unikátní sbírky duchovních kantát *Cithara nova* (1707), která představuje první soubor neapolskou tvorbou ovlivněných duchovních árií, na něž později navázali i další domácí skladatelé. Nechybí zde ani medailony opatů, kteří se zasadili o rozvoj hudební kultury kláštera. Na straně 19 se text krátce věnuje také oběma chrámovým varhanám umístěným na velkém kůru a v presbytáři.

Cenné jsou rovněž přílohy. Vedle obrazových materiálů zde totiž nalezneme soupis ředitelů kůru, kantorů a sukcentorů klášterního kostela v letech 1663 až 1856. Za krátkou ediční zprávou je pak *Soupis opisovačů a dalších osob* a rozsáhlý katalog filigránů, které se vyskytují na použitých papírech v této sbírce.

Stěžejní částí publikace je však rozsáhlý katalog sbírky želivských hudebnin. Tu tvoří 663 skladeb, tři liturgické knihy a soubor fragmentů, které pocházejí převážně z let 1707 až 1858. Drtivou většinu repertoáru představují duchovní skladby – mše (nebo jen její části Kyrie a Gloria), offertoria, litanie, nešporní žalmy, sekvence či hymny. Najdeme zde však také celou řadu operních árií upravených a podložených duchovními texty, což byla oblíbená a hojně využívaná praxe. Z poměrně homogenního celku duchovních skladeb vystupuje pouze dvacet instrumentálních kompozic. Jde především o symfonie, koncerty a díla pro dechové nástroje.

Samotný katalog hudebnin čítá na 691 jednotek řazených abecedně podle autorů, přičemž pod číslem 691 je shrnut výše zmiňovaný soubor 31 fragmentů. Metodicky práce navazuje na předchozí svazky této série hudebních katalogů a stejně jako v případě osmého svazku, v němž Eliška Šedivá (roz. Bastlová) zpracovala hudební sbírku z palácové knihovny v pražském paláci Kinských,¹ vychází z materiálu zpracovaného pro mezinárodní databázi RISM. Podoba záznamů tedy odpovídá standardům RISMu i Souborného hudebního katalogu. Vedle autorského záhlaví tyto záznamy uvádějí názvové údaje, podobu instrumentace, hudební incipity a další doplňující informace včetně signatur RISMu, Souborného hudebního katalogu, případných původních historických signatur a též o konkordancích repertoáru v jiných sbírkách. Zcela na konci je pak zařazeno několik rejstříků.

Překvapivě špatně je však provedena typografická a tisková podoba publikace. Litery písmen jsou mírně protaženy do výšky, což by mohlo způsobeno třeba specifickým typem použitého fontu, pokud by však toto protažení nebylo jasně

1 Bastlová, Eliška: *Collectio operum musicalium quae in Bibliotheca Kinsky adservantur. Catalogus artis musicae in Bohemia et Moravia cultae. Artis musicae antiquioris catalogorum series*, vol. VIII. Národní knihovna ČR. Praha 2013.

patrné i na klíčích notových osnov. Problematická je ale rovněž kvalita provedených tiskových prací, která bohužel ani při shovívavém pohledu neodpovídá dnes běžné úrovni digitálního či ofsetového tisku. Alespoň v recenzovaném výtisku klesá kvalita černotisku od strany 170 (tedy na zbývajících 493 stran) na lehce vybledlou úroveň, běžnou kupříkladu u starších xeroxů. Velmi špatná je ovšem zejména kvalita notosazby incipitů skladeb, u níž jsem už zmínil do výšky protažené klíče. Notová osnova je s ohledem na formát poměrně drobná (4 mm), ale sazba především působí dojmem rastrového obrázku, který vložním ztrácí svoji kvalitu a možnost jej správně zaostřit. Incipity jsou proto lehce zastřené až rozmazané, notové osnovy někdy nemají stejnou šířku linek a dochází i ke slévání notových hlaviček a především pak trámců. V publikaci, v níž jsou notové ukázky jednou ze stěžejních částí, bych rozhodně očekával vyšší úroveň kvality typografického zpracování.

Obsahově se jedná o publikaci badatelsky nepochybně velmi cennou, neboť v ní autorky předkládají ucelený a zasvěcený pohled na dochovanou hudební sbírku z kláštera želivských premonstrátů. Katalog je důležitým příspěvkem nejen ke kulturní historii tohoto místa, ale také k dalšímu poznání repertoáru 18. a 19. století, možností hudebního provozu v této době a uceleného poznání obsahu dochované kolekce hudebnin. Bohužel se tuto přínosnou práci nepodařilo prezentovat v knize, která by měla grafickou a tiskovou podobu v kvalitě, jež by odpovídala jejímu významu, stejně jako odpovídajícím možnostem běžných tiskových a typografických standardů.

Semerádová, Pavla – Šedivá, Eliška: Catalogus collectionis operum artis musicae de monasterii siloensis. Catalogus artis musicae in Bohemia et Moravia cultae. Artis musicae antiquioris catalogorum series. Vol. IX/1 et 2, Národní knihovna ČR. Praha 2016, 662 s. (2 svazky)